

Et Par smaa Berigtigelser til den danske Historie,

af

J. O. N. Kolderup-Rosenvinge.

I.

Den Bestemmelse i Christian den Andens og følgende Kongers Haandfæstninger, at en Adelsmand, som for ærlig Sag havde forbrudt sin Fred, skulde bøde 20 Mark lodigt Sølvs til Kongen, for at faae sin Fred igjen, er af vore Historikere og Jurister bleven saaledes forstaaet, som om det var Meningen, at Adelsmanden for en bestemt ringe Sum kunde kobe sig fri for den Straf, han havde fortjent, forudsat, at han havde tilfredsstillet den Fornærmede; og man hensorte saaledes deene formeentlige Ret blandt de øvrige Privilegier, som tilkom Adelen i Fortiden¹⁾. I Christian den Andens Haandfæstning lyder det herhen hørende Sted saaledes:

„Item bliffuer en Riddermanzmand fredløs gjort nogen Stedt uti Danmark fore erlig²⁾ Gerning, tha skall hand giffve Kongen tiuge lode Marker fore syn Fredt, nar Sagvolderens Mynde er talet.“

Ell dette Sted har man heldt sig uden at lægge Mærke til, at det længer nede i Haandfæstningen hedder: „Item bliffuer

¹⁾ See t. Ex. Nørregaards System I. 310; Rot.; Schlegels Statsret I. 88; min danske Retshist. I. 97; Den danske Stats Statistikk ved Bergsøe I. 529.

²⁾ I Astrykket af Dria. i Geh. Archiv hos Behrmann (Chr. II. Hist. II. S. 49) staaer urigtigen „orelig“, paa hvilken Feil jeg har gjort opmærksom, aarf. Et. af Retshistorien; det i „Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie“ IV. S. 363 ff. meddeelte Astryk af et i München forefundet Original-Document af denne Haandfæstning har derimod: „erlig“.

nogen Bønde eller ufri Mand fredløs gjort under Judland; Eog fore Mandstet, bøde thii lode Marck fore sin Fredt oc tall først Sagvolderens Mynde, oc for Herwerck oc andre fredløs Moell, bøde først mod Sagvolderen, oc sem lode Marck for syn Fredt."

Det er heraf klart, at naar Bønder og Vorgere for Manddrab kunde slippe med at betale 10 Mark Sølv for deres Fred, maatte Adelsmanden betale 20 Mark i samme Tilfælde, og det er da underligt nok, at man har kunnet betragte dette som et adeligt Privilegium. Aarsagen til denne Synsmaade er maaskee den, at Bestemmelsen om hvad Bønder og andre saakaldte ufrige Mænd skulde bøde for Fredkjøb ikke findes optaget i nogen Haandfæstning, der er yngre end Frederik den 1stes; hvorimod Adelsens Fredkjøb fremdeles omtales i Christian den 3des (Krag's Hist. II. 53), Frederik den 2dens Art. 44, Christian den 4des Art. 44 og Frederik den 3des Art. 44. Naar i øvrigt det anførte Sted af Christian den 2dens Haandfæstning, ved at omtale fredløse Bønder og andre ufrige Mænd, bruger Udtrykket: „fredløs gjort under Judland; Eog", saa er det fordi der i jydsk Lov savnes en Bestemmelse om Fredkjøb (jvfr. J. L. 11. 13), hvorimod en saadan Forskrift findes i de Sjællandske Love, Valdemars II. 1 og Erik's VI. 5, hvor Bøden i Almindelighed fastsættes til 3 Mark Sølv eller 9 Mark Penge.

At man af de senere Haandfæstninger har udeladt den omhandlede Bestemmelse, er ikke vanskeligt at forklare; da det vel kan være forekommet, at Kongerne have viist sig tilbøjelige til af rige Adelsmænd at fordrø en større Sum til Fredkjøb, end 20 Mark Sølv; og Adelen har derfor sørget for, at den dem vedkommende Forskrift blev indført i Haandfæstningerne, hvorimod det ikke har ligget den synderlig paa Hjerte, at ogsaa den, der angik de øvrige Stænders Fredkjøb blev optaget,

hvilket maaskee anfaaes for at være saa meget mindre nødvendigt, som den ved ældgammel Praxis var hjemlet i Siælland, og i Jylland allerede havde været fulgt som Regel i tvende Kongers Tid. Saaledes som Frederik den 1stes Haandfæstning findes aftrykt i *Badens historiske Afhandlinger* III. 98, mangler iøvrigt i den herhen hørende Artikel Udtrykket „under Jyllands Lov;“ men det er uden tvivl kun en Sklodesløshed af Udgiveren, da ogsaa Ordet „for“ mangler, hvorved hele Stedet bliver meningsløst. Stedet lyder nemlig saaledes: „Item bliffuer nogen Bonde eller usrii Mand fridløst giort Mand slet, bode thii lode Mark for sin Friid, om hand slo hanum redelig, och tale først Sagvolderens Mynne, oc for Herreverck oc andre fridløst Maal, oc thale først Sagvolderens Mynne, oc fem lode Mark for sin Friid.“

II.

Det er en bekjendt, efter *Slangen* ofte (ogsaa af *D. Malling*) gientaget Fortælling om Kong Christian den Fjerde, hvorledes han i sin tidligste Ungdom, kun lidet over 14 Aar gammel, gav et mærkeligt Beviis paa hans levende Følelse for Ret og Retfærdighed under en Sag, der paa Herredagen i Kiøbenhavn i Juni Maaned 1591 paakiendtes mod tre Adelsmænd af Navnet Friis, som paa Viborg Gade havde oversaldet, saaret og lemlæstet Peder Skram. Med *Slanges* egne Ord lyder Fortællingen saaledes¹⁾: „Strax efterat Kongen var hjemkommen blev Herredagen sat udi Kiøbenhavn den 30te i samme Maaned, hvor den unge Herre sig indstillede og begyndte Retten. Da lod han see et særdeles Kiendetegn, i hvor ung han var, udi en Sag, som iblandt andre forekom, hvori en

¹⁾ Christian den 4des Hist. S. 49.

ung Adelsmand Peder Skram, som var Iver Skrams
 .Søn til Boldberg, klagede over trende Brødre, som vare
 .Palle Friis's Sønner, nemlig Erik Friis til Vaskergaard,
 .Niels Friis til Brangstrup og Henrik Friis, som alle-
 .rede siden Gjerningen var død, fordi de Maret tilforn paa
 .Viborg Gade til Meuritz Meeße udi September eller Fisker-
 .maaned, da han kom ud af sit Herberg, overfaldt ham baade
 .værgeløs og sagesløs og afhuggede hans høire Haand, og da
 .denne Skade ikke var nok, holdte de endda siden ved med
 .Sug og Slag, saa at hans venstre Haand ogsaa blev skændt
 .og lemlæstet; hvilken Sag Hans Majestæt med saadan en Mid-
 .klæthed horte, at da Parterne vare blevne udviste og Dom-
 .skulde affiges, og han mærkede, at nogle af Rigens Raad
 .vilde gierne, at de Skyldige med nogen Mildhed og ikke som
 .de havde fortient paa det skarpeste skulde anses, spurgte han
 .alle Rigens Raad ad, om der ikke nogensteds fandtes i Loven,
 .hvor saadan Misgjerning udtryffeligen var nævnt og straffet
 .uden at drage den til anden Forseelse, som dermed kunde have
 .nogen Eghed? Da Cancellen Niels Raas sagde: der fand-
 .tes vel et Sted udi den skaanske Lov, at, om en Træl begge
 .Hænder blev afhuggen, da skulde derfor gieldes 3 Marks Bo-
 .der og Skadegiæld til Husbonden, og nogle af de andre Ri-
 .gens Raad derpaa begyudte at sige, at det var en Lov skre-
 .ven i de Læder, da der var Trælle, saa og for Skaane allene
 .og ikke for Jylland, brast den unge Konge ud med Midklæ-
 .hed at spørge med disse Ord: Saa skal da Trælle i Skaane
 .have større Ret end en Adelsmand i Jylland? Er dette, som
 .disse Anklagede have gjort, rette og oprigtige Adelsmænd an-
 .stændigt, som skulle have mere Dyd og Ære i Hjertet end til
 .at begaae slyg en grov Misgjerning? De skal derfor miste
 .deres Ære og bøde deres tre Mark. Det domme Vi, og saa-
 .ledes skal de, som leve og staae for Vores Dom, straffes; den,

„som er død, maa Gud domme.“ Da Rigens Raad dette horte, turde ikke nogen tale et Ord, men de bleve alle tause, af Under over en saa ung Herres Frimodighed til Rets og Retsfærdigheds Haandhævelse, saa og af Glæde, at de mærkede saa store Tegn til den Viisdom og Forstand, som siden skulde udtræves hos en Konge over tvende Kongeriger og saamange andre Lande. Gudeel taug, fordi de ikke kunde faae deres Villie frem med at redde de Beskyldte. Til Slutning; Dommen blev forfattet og saaledes assagt, som Kongen det beføel, og ingen turde derimod knye. Den Tid var Kongen kun lidt over 14 Aar.”

Derfom man ikke vidste, at Slangen, da han endte sit Værk, var 77 Aar gammel, maatte man med nogen Kundskab til Landets Retsforfatning vel forundre sig over, at han uden nærmere Prøvelse optog Traditionen om Christian den 4des første Fremtræden paa en Herredag i den Form, hvori den meddeles. Thi det Spørgsmaal synes dog vel at maatte paa- trænge sig: om da virkelig Danmarks Rige kunde have bestaaet i saamange hundrede Aar, uden at der gaves nogen Lov for Lemlæstelse og Afhug, undtagen med Hensyn til Trælle i Skaane; da det dog er vel bekiendt, at de ældste Love i alle Lande netop for en stor Deel beskæftige sig med at sætte Bod og Straf for Tegemsbeskadigelse. Og Svaret herpaa var let at finde ved blot at efterslaae vore Provindsiallove, der samtlige bestemme Straf af halv Mandebod for at afhugge en Haand; s. Skaanske L. V. 10., Grikke Sjell. L. III. 6, Vald. Sjell. L. II. 9, III. 12, og endelig Jydsk Lov III. 25, som netop i Viborg maatte komme til Anvendelse ¹⁾; ikke at tale om de

¹⁾ J. P. Schlegel har, ved at omtale denne Begivenhed i sin Bearbejdelse af Slanges Historie, rigtig gjort opmærksom paa dette Lovsted og bemærker: „Sonst weiß ich nicht, warum man sich vor diesem Gerichte eben auf das Schønische Gesetz berufen hat“ (I. 137); men uden at han igrigt indlader sig paa Spørgsmaalet.

langt strengere Straffe for Afhug, som findes i Kiøbstædretterne og Gaardsretterne. Naar man da fremdeles læser i Jydsk Lov III. 22, at den, der saarer eller slaaer en Anden i Kiøbstad (Köping), skal foruden rette Bøder (i nærværende Tilfælde den halve Mandebød 27 Mark Penge) bøde 40 Mark til Bonden (d. e. Sagsøgeren) og 40 Mark til Kongen: bliver det ikke let at begribe, hvorledes nogen i det danske Rigsraad, som man upaatvivlelig maa indrømme den Fortieneste at det kiendte og vedligeholdt gammel dansk Lov og Skik, skulde været saa uvidende om Jydsk Lovs Bestemmelser, at han for at paakiende et i de Dage hyppigt forekommende Tilfælde, maatte søge sin Tilflugt til et Lovbud for Skaane angaaende Trælles Vemlæstelse¹⁾; og fuldkommen uforklarligt bliver det, naar vi høre denne Yttring af Kongens Canitler, den lærde og erfarne Niels Raas, den Mand, som netop Naret iforveien havde fuldendt Revisionen af den nye Udgave af Jydsk Lov, og hvem dette Arbejde fornemmelig skyldte sin Tilværelse²⁾. Vil man derimod, saaledes som Fortællingen hos Slange tydeligt nok paaviser, antage, at endeel af Rigsraadet har villet frie de adelige Forbrydere for den fortiente Straf, saa at Dommerne forsættelig skulde have ignoreret den lovbefemte Straf, er man ligesaa; thi det er ligesaa urimeligt at antage, at Rigsraaderne skulde have tilladt sig en saadan Fremgangsmaade for at befrie Friserne for en Bød, der beløb sig til lidt over 100 Mark Penge for hver, som at troe, at man turde have vovet der-

1) Skaanske L. VI. 1.

2) Denne Underretning skyldes Eichenberg, som meddeler den i Dedicationen af hans plattyske Oversættelse af Jydsk Lov. At Slange, der omstændelig omtaler Raas's Fortienester S. 70 — 73, ligesaavel i denne Anledning, som S. 1483, hvor han omhandler Christian den 4des Fortienester af Lovgivningen, ganske forbigaaer Revisionen af Jydsk Lov med Tavsheit, er ikke den eneste Feil, hvori denne Historie-ber har gjort sig skyldig.

paa, om man endog havde havt Villien; især paa en Tid da Loven ganske kort isorveien var bleven trykt i en ny Udgave og i et Sprog, som kunde læses og forstaaes af Enhver. Man kan vel derfor erklære det for en Umulighed, at Niels Raas har henviist til Skaanske Lov paa Kongens Spørgsmaal, om der ingen Straf fandtes i Loven for den paastævnte Forbrydelse; og den Sammenligning, som Kongen siden gjør mellem Trælle i Skaane og Adelsmænd i Jylland, kan ikke være foranlediget ved et saadant Svar af Cantseren, eller med andre Ord: det er en Umulighed, at man enten har ignoreret eller villet ignorere, at Straffen for den begaaede Forbrydelse udtrykkelig var fastsat i Jydsk Lov; og Dissentsen, som den unge Konges energiske Fremtræden enten har vaakt eller understøttet, kan ikke have angaaet det Spørgsmaal, hvilken Straf der var den lovbestemte, men et ganske andet, nemlig: om der ikke vare særegne Grunde tilstede til at gaae udenfor Lovens Bestemmelser og vælge en anden og højere Straf? — Og nu lader det sig let forklare, baade at Kongen i sin varme Følelse for Ret har fundet, at den lovbestemte Straf var urimelig mild, og at det netop var et skærpene Moment, at Forbryderne horte til en Stand, der burde have et højere Begreb om Pligt og Ære; ligesom at paa den anden Side endeel af Rigsraadet kan have fundet det betænkeligt, at fravige Lovens Bestemmelser og votere for en ekstraordinær Straf. Denne Maade at forklare Sagen paa stemmer ogsaa vel overeens med det Raisonnement, som bruges i Dommen, der iøvrigt ligesaa lidet anfører noget Lovsted, som noget saadant under Proceduren findes paaberaabt. I Herredags-Dombogen for 1591 gaaer Dommens Slutning ud paa: at „da enhver Adelsmand med adelig og ærlig Gierning bør at føre og haandhæve sin Stand, og de Tilstalte uden billig Marsag havde overfaldet Peder

Sfram, afhugget hans høire Haand og saargjort ham, m. m. bør de levende Gierningsmænd, Erik Friis og Niels Friis, at holdes og regnes for æreløse Mænd, og ikke at have handlet som Adelsmænd, indtil de anderledes kunne forklare og forsvare deres Sag.

Derfom man skulde mene, at det er ganske ligegyldigt, hvorledes Sagen er bleven behandlet i Rigsraadet, da det Bæsentlige dog bliver det samme, nemlig at den unge Konge ved Begyndelsen af sin Vane afslagde et hæderligt Beviis paa den Jver for Rettens Pleie, som vedblev at besikale ham giennem hans hele lange Regjering: maa det dog herved bemærkes, at Fortællingen i sin sædvanlige Form kaster en uidentivl ufortient Skygge paa en Deel af Rigsraadet, og stiller den udmærkede Gaansler Niels Raas i et næsten latterligt Lys. Det er høist rimeligt, at Traditionen først i senere Tider har antaget denne Skikkelse, og vel først en Tid efterat Christian den 5tes Lov havde fortrængt Kundskaben om den ældre Retsforfatning, og da den gamle Adels gierne blev seet fra den mørkeste Side. Holberg, som fortæller Historien med samme Træk, som Slange, men i et kortere Omrids (Dmks. Hist. II. 546), anfører som Hiemmel det bekiendte Haandskrift: *Historia minorennitatis C. 4ti.*, men dette er ikke andet end den første Bog af Slanges Værk, som var meget udbredt i Afskrifter i Holbergs Tid og jævnlig benyttet af ham, uden at han, ligesaaalidet som Schlegel, har kiendt Manuscriptets Forfatter.

I øvrigt kan den her omhandlede Dom ogsaa tiene til Beviis paa, at de gamle Stadsretter paa Christian den 4des Tid havde tabt en stor Deel af deres Gyldighed; thi den af Christoffer af Bayern i Maret 1440 confirmerede Stadsret for Viborg bestemmer udtrykkelig i den 2den Artikel, at derfom nogen Fremmed saarede Nogen i Byen, skulde han betale Kon-

gen 40 Mark og Byen ligesaameget¹⁾; men om denne Bylovs Anvendelse var der ved Sagens Paaktiendelse mod Friserne ikke Tale.

Da denne Herredags-Dom ogsaa i andre Henseender ikke er uden Interesse, meddeles den her in extenso, astrykt saaledes som den findes i Rigens Dombog:

By Christian thend Fierde medt Gudtz Naade etc. Giere Alle witttherligt, at Mar 1591, thend 30 Juny paa wortt Retherring paa wortt Slot Rispenhausen udi wor egen Heruerelße, offuerwerrendis Dß Eskel. Niels Raasß till Thorrupgaardt, vor Gangler, medt allt Naaditt: For Dß war skickett Dß Eskel. Peder Skram till Strandbyegaardt, vor Mand oc Thienere, hans Fuldmectige Dß Eskel. Herman Juell till Nabierg, vor Mand, Thienere och Befallingsmandt paa wortt Slott Dragsholm, paa thend ene, och haffde medt wor Steffaingh for Dß udi Rette theffndt Erich Friis til Bastiergaardt, och Niels Friis till Brangstrup, paa thend Anden Side. Och tilthallede thennum for thi medt thierris affgangne Broder, Hendrich Friis till Haging haffuer hannum utilborligen alle three offuerfalden udi Mærck och Molm paa Wyburg Gade Sancti Mouridß Uffthen Mar 1590 sidst forleden, och uden ald tilbørlig Marsage eller Skielning²⁾ udi nogen Naade hannum moedtvilligen Saargiort, lemslest, och hans høigre Haandt affbuggett: meenendis thennum thes med icke saa eyrigtigen och erligen at haffue giortt, at the therefter for Erlige af Uddell skulle kunde eller maae holdis och regniß, och thennum therforre at haffue giortt Urett, och bør at stande hannum til Rette. Och beretthe forne Herman Juell, att the baade weret louglige theffndt at møde i Rette till thenne Herredag, som ochsaa aff Dpskriffthen wor att forsare. Och forst for Dß udi Rette laugde for^m Herman Juell itt Breff Dß eskel. Loduig Muncß till Quistrup och Niels Krabbe till Wefløvegaard, Borre Mendt och Thienere, udgiffuet haffde, under thierris Forseigling, datterit Wyburg, thend 23 September Mar 1590,

¹⁾ Kolderup-Rosenvinges Samling af gl. danske Love V. 261.

²⁾ Skielning, s: Skiel, Skielighed.

liuendis, for thennom att haffue wundett Palle Soffrensen, thienendis Ds Gfkel. Frue Susanne till Nebelle, och werit bekientt wedt sin Helgens Edt, att Tyfdrag att Nfsten, som wor tbend 22 Septembris, hand kom paa Wylburg Gade at skulle bendte en Kande tust Dll for for^m Niels Krabbe, Ther hand kom udenfor Kirsten Jens Daathers Dør, tha hørde hand en stoer Varm uden for Porthen, och løb strax didt, tha wor ther noget Degue ¹⁾ uden for Porthen, och nogen Herremendt spurde thennum, om the icke endnu wille slaae flere Winduer udt wedt Knudt Bradis, och jage Herremendene slett aff Byen? ²⁾ och strax undløb Degnene; saa stoedt Peder Skram, Isuer Skrams Son till Woldbierrre, uden for Porthen allene och haffde intthet i hans Haandt. Tha spurde the hannum till, huad Lu- gindt Pocker hand wor for En, huor till handt suaredt: jeg er en goed Karll og heeder Peder Skram, Isuer Skrams Son till Woldbierrigh, och spurde handt saa the Andre, om the ochsaa wille were thieris Naufn bekiendt, huor till En suaret: Jeg heeder Erick Friis i Lufinde Knocker ³⁾ Naufn, och her er ochsaa Herremend for Haandt, och medt the samme badt slaae i thuginde Pocker Naufn, saa hug the Allesammen till Peder Skram. Tha roepthe Peder Skram, att huadt the wille giøre, thett giører erliggt, thi handt haffde intthet medt thennem att giøre, och badt, hand motthe were i Fredt. Och the ligeuall roffte och badt slaae, och icke Peder Skram haffde nogen Werge udi hans Haandt, ther the først begynte Verlamenthen ⁴⁾; men thiden roffte En, och sagde, att the skulle holde att thennum ⁵⁾, the guode Karle, thi ther wor nok giortt. Tha roffthe Peder Skram att thennum, hans Haand wor borthe, och tha wor Haanden borthe medt Wergett. Och Peder Skram wigtbe till- bage och battbe for sig medt wenstre Haandt, och the ligeuall Allesammen hug i Fleng indt paa hannum, och icke handt hørte, Peder Skram gaff thennum nogen unøstigh Ord, men thallet

¹⁾ Degue, d. e. Pøblinger, Skoledisciple.

²⁾ Om Karfagen til dette Dplob wiles Intet.

³⁾ Knocker er maasse blot en Zeitskrift for: Pøtter.

⁴⁾ Verlament, Klammeri.

⁵⁾ At de skulle holde op, holde inde.

thennum billigh och christelig till, som thette Bress therom widere formelde. End fremlagde hand itt andett Bress, som for^{ne} Loduig Munk, D^h Skel. Ossue Lunge till Odden, gammell Jens Kaaß, Iffuer Orøn, Hendrich Kragh, Erich Kragh, Mogens Juell, Niels Krabbe, Christoffer Parkbiergh, Niels Juell och unge Jens Kaaß, udgiffuett och forsegledt haffde thend 23 Septembris Mo. 90, liudendis: Jens Soffrensen, thienendis Kirsten Jensdaather, Jens Sammeßen och Peder Sammeßen, thienendis for^{ne} Peder Skram, huilcke medt thierris Helyens Fedt och opragthe Fingre for thenum haffuer werit bekiendt, att the paa Sancti Mouridg Dag om Aften tha sidst forleden haffuer werit tilstede wedt Kirsten Jensdaathers Portt, tha stoedt Peder Skram paa Gaden uden for hans Loftementhe: og noget Degne wor gangett fran hannum: Tha kom Hendrich Friis, Erich Friis, Niels Friis och Jørgen Nielßen, thienendis forne Ossue Lunge, gangendis neder att Gaden. Tha spurde the Friißer, huem ther haffde thaget Gaden indt, om the wille hen och slaae Knud Bradis Winduer udt, och wille fore thennum i Parlementhe med Degnene, och tha undloff Degnene, och Peder Skram bleff standendis ene igien paa Gaden. Saa wendte the Friißer thennum om till Peder Skram och sagde, huem Tusindt Kneffuel ¹⁾ hand wor? Tha suarede Peder Skram, at hand wor en goed Karl, Peder Skram wor hans Naufn, Iffuer Skrams Søn paa Woldbiergh. Tha suarede the, att the worre the Friißer i tueßind Kneffuel ²⁾ Naufn; tha threen the itt lidet fran hannum, och wende thennum till hannum, och droge alle thre thierris Berige, och sloge indt paa hannum, och bade, hand skulle giffue sig i tueßind Kneffuel Naufn; tha threen hand tilbage, och badt for Gudg Skyld, at the wille lade hannum were, hand haffde inthet medt thennum att giure, Andett endt allt Wære och Godt, och inthet hand haffde i hans Haandt. Och forne Jørgen Nielßen roffte en Gang, ii eller iii, och badt, att the icke skulle slaae; thet wor en Herremand. I thet kom hans Dreng lobendis medt hans Berige och

¹⁾ Kneffuel, Dieble. (Ordet høres endnu i Sverrige, blandt Almuen og i Hverdagstale, som et euphonisk Udtryk.)

²⁾ Ucentwiß en Skrivfeil for: Kneffell?

itt Spiudtt: och the sloge alle Thre till hannum tillige, och i alle the fallt baade hans Haandt och Berige i Gaden. Och Peder Skram roffte och badt for Gudg Skyldt att the wille lade hannum werre, the haffde hans Haandt henne, och Peder Skram riigget sig tilbage, och the slog endtha till hannum, och i alle the fick hand Skade i thendt wenstre Haandt. Och icke Peder Skram gaff thennom Orsage till nogen Trettthe eller nogen onde Ord i nogen Maade, som thet Bress thet om ydermere uduiger. Thernest hafde hand her for Dg udi Metthe thuinde Bytingswidtner, begge udgangne paa Wyburgh Byting, thet forste paa Wyburgh Snaþsting, ¹⁾ thet Andett thend 14 Dage Decembris Mar 90, formellendis begge, at for^{ne} Personer, som udi thiße forrige Bressue findis indskreffue, som er Jens Søffrenghen, thienendis Kirsten Jensdaather, Borgerste thet sammesteds, Jens Thameghen, Peder Thameghen, thienendis forne Peder Skram, Palli Søffrenghen, thienendis paa Nebelle, deßligeste Erick Pouelsen, udi Offuerhuoltriß, som icke udi thiße forrige Bressue haffuer bekiendt hans Sandheeds Windnißbyrdt, att the nu alle samptlig haffue wundet paa Wyburgh Byting og kundgiort medt opragthe Fingre och Helgens Gedt, the siire forste haffue bekreffugett thierris forrig Widtne, och thend sempthe, Erick Pouelghen haffuer wundett lige thet samme, som the Andre tilforn wundett haffue, saa thierris Windnißbyrdt kommer offuer cens medt hver Andre, som jamme Tingswidtne udi thennum selffue widere medtsore. Och gaff forne Herman Juell tillkiende, paa hans Broderjons Peder Skrams Wegne, att epther som hand haffde udi Metthe steffndt for^{ne} Erick och Niels Friis, for the saa medt thierris medtsolgendis Selskaff haffuer offuerfaldett hannum paa Wyburgh Gade udi Mørck och Molm, hannum utilberligen och uden ald

¹⁾ Her forekommer et Snaþs-Byting, ligesom andenstedes Snaþs-Herreråding og Snaþskirketing (s. Udralg af gamle Domme III. 123) og det er ogsaa her kjendeligt nok, at en bestemt Tid, icke noget Sted derved betegnes; men at denne Tingtid skulde have faldet i Begyndelsen af Januar Maaned, som ellers af Diplomer synes at kunne sluttes (s. anf. Skrift S. 182) kunde maaste netop dette Sted gjøre tvivlsomt, da Tingsvidnet paa Snaþsting (som her maatte være Januar 1591) nævnes foran Tingsvidnet af 14. December 1590.

billig Frie och Marsage eller Skielningh Saar giordt, lemmelest, och hans høigre Haandt afbugget, huor udi handt fermeenthe themnum icke saa erlige och oprigtige at haffue giortt, som thet sig burde. Och epther handt themnum saadantt haffuer offuerbeuist, settther handt udi alle Retthe, och er paa hans Begne en endelig Dom begerrendis: Om for^{ne} Erick Friis och Niels Friis haffuer thend Gierning saa begangitt, at the therepther bor at regnis for erlige och oprigtige Adels-Personer, och om the icke therfor bor att staae hannum till Retthe, som wedtbor. Tha laede Wy tilspørge, om the worre tilstede eller Noget paa thierris Begne, som wille gange udi Retthe, lide Dom, eller lougligen giøre thieris Undskyldningh, at werre udi lougligt Forsaldt. Tha er fremkommen fire Karle, the thuinde forste paa Erick Friisis Begne, wedt Maafn Peder Graffuerßen i Hommerßgaardt och Madg Jenßen i U. Och først fremlaugde itt Bress, forne Erick Friis udgiffuedt, forsegledt och underschreffuit haffde thend 10 Dag for Sancti Hans Dag sidstforleden paa Wadstkiergaardt, liudendis, att handt haffuer giortt for^{ne} Karle fuldmectige at giøre hans Skudgmaall emodt thend Steffningh, for^{ne} Peder Skram haffde ladet hannum steffue medt for Dß, fordi at hand er siugh och ligger under Gudß Haandt paa hans Soettbe-Seng, att hand icke sielß land komme. Ther næst itt Bress, som en Prest, Herr Jens Krabbe, Sogneprest till Thiorring och Hollum Sogne, medt fiire Bønder udgiffuet haffue, formellendis udi lige Maade at hand wor frant, at hand icke kunde komme nogen stedg att huare for sig, som han medt wor Steffningh steffndt wor. Ther næst tilspurde Wy for^{ne} Karle, om the lougligen wille giøre hans Skudgmaall, som thet sig medt Retthe burde. Tha wantt for^{ne} Madg Jenßen och Peder Graffuerßen med opragthe Fingre och Helgens Sedt, at thend Gangh the droge fran hannum, laa handt paa hans Soettbe Seng. Men themnum adspurt, om the wille wedt thieris høigste Helgens Sedt winde, att handt nu wor saa frant och suagh, att handt icke kunde møde her udi Nette, huilckett the benegthede, icke att wille giøre. Disligeste fremkom Niels Underßen i Brandstedt och Peder Madgen i Brangstrup med itt Bress af for^{ne} Niels Friis, udtgiffuet thend 17. Juny næst forleden, liudendis, att epther thi hans Siugdom

och Skroblighedt er saa stor, att handt ligger paa hans Soettbes Seng, thesforre icke kunde selffuer mode att huare for sig, thesforre gjorde thennum fuldmynde at giøre hans Skudgmaal, huilket the gjorde udi lige Tenor ¹⁾, som the thuinde første. Och icke saa lougligen thett wille giøre som thett sig burde, men allemiste sagde, att handt wor siugh og krank, thes the droge fran hannum, dog icke wille giøre theris Eedt, at the nu worre saa siuge, att the icke mode kunde. Huor emodt for^{ne} Herman Juell gaff for Suar for thet Første: att thet wor uist, om the worre saa lougfaite, att the kunde giøre thierris Forfaldt; thenest, om saadan thierris Eedt wor saa lougligh, att thend kunde och burde stande forfulde, menendis ochsaa thet wor underligt, om the bode saa paa en Tidt tillsammans skulle were blesne siuge, Medt flere Ordt. Tha epther denne Sags Leiglihedt, och eptherdi for^{ne} Eric och Niels Friis findis louglige steffndt att were, och icke mott ere, ei heller nogen paa thierris Begne, som lougligen och rett haffuer giortt thierris Siugdoms Forfaldt, kunde By icke liende thett Skudgmaall saa lougligen giortt, som thet sig bor. Och thesforre bleff thes paa saa affsagt for Nette, att eptherdi huer Adelsmandt med adelig och erlige Gierninger bor at føre och fordedige sin Stadtt, og for^{ne} Peder Skram saaledes uforstlydt, udi alle Maade, uden nogen billig Marsage er offuerfalden aff for^{ne} Eric Friis och Niels Friis, saa well som thierris affgangne Broder Hendrik Friis, saa at the icke alleneste alle tillsammans illige haffue slaget och hugget ind paa hannum, men och siden hans høigre Haandt wor affbugget, hannum Saar giortt udi thendt wenstre Haandt: tha bor for^{ne} Eric Friis och Niels Friis, som nu lessuer, for saadan thierris stemme Gierningh at holdis och regnis for arelæge Mendt, och icke som Adels-Folk att haffue giortt, indtill saa lenge the fremkommer och thierris Sag anderledis kunde forklare och fordedige.

•Datum ut supra.

¹⁾ Tenor, Maade; det latinske tenor.